

Ο ΠΛΗΘΩΝ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΟΣ

Ὁ Πλήθων ἢ Γεμιστός, γεννηθεὶς, πιθανώτατα, τῷ 1335 ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀποθανὼν ὑπερεκατοντούτης ἐν Σπάρτῃ τῇ 26ῃ Ἰουνίου 1452, ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Γένους.

Ὁ Πλήθων εἶναι ἄξιος μεγίστης τιμῆς καὶ μελέτης ὄχι μόνον ὡς φιλόσοφος καὶ θεόσοφος, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐθνικὸς κήρυξ τῆς ἀναστάσεως τοῦ τότε παρακαμάζοντος Ἑθνους καὶ ὡς ὁ μεγαλοφρέστατος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πολιτικὸς καὶ νομοθέτης, πρὸς δὲ καὶ ὡς *Κοινωνιολόγος*.

Εἶναι δὲ καὶ κοινωνιολόγος ὁ Πλήθων, ἐφ' ὅσον τὸ ὄλον ἔργον του, καὶ δὴ *οἱ Νόμοι καὶ τὰ ὑπομνήματά του*, εἶναι κριτικὴ καὶ συστηματικὴ μελέτη τῆς τότε κοινωνίας, ἐν ἣ ὁ αὐτὸς ἔζησεν, ἰδιαιτέρως δέ, διότι αἱ ὑποδείξεις αὐτοῦ πρὸς βελτίωσιν καὶ σωτηρίαν τοῦ εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου τότε εθρισκομένου Βυζαντιακοῦ κράτους, ἦσαν θεωρία σταθερὰ καὶ συστηματικὴ κοινωνικῆς φιλοσοφίας, ἐξετάζουσα κοινωνικὰ φαινόμενα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς Πολιτείας (τοῦ τελειότερου τῶν κοινωνικῶν ἰδρυμάτων), ὡς ἄλλοτε ταῦτα ἐξήτασεν ὁ πατὴρ τῆς Κοινωνιολογίας, ὁ Ἀριστοτέλης, ἐν τοῖς Πολιτικοῖς του.

Εἶναι δὲ ἡ κοινωνικὴ αὕτη θεωρία τοῦ Πλήθωνος ἀπόρροια οὐ μόνον μελέτης βαθυτάτης τοῦ ἐνδόξου ἑλληνικοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ δεοντολογικὴ κρίσις περὶ τοῦ πῶς θὰ ἔδει, ἀνατρεπομένη, νὰ διαμορφωθῇ ἡ τότε Κοινωνία, ἐν ἣ ὁ αὐτὸς ἔζη.

Ἀλλὰ τίνα τὰ αἷτια, ἀφ' ὧν ἀφορηθήη εἰς τὴν τοιαύτην του σταυροφορίαν ὁ τὰ μάλα φιλόπατρις οὗτος ἀνὴρ ;

Ἴνα ἀντιληφθῇ τις τὰ αἷτια τὰ ὠθήσαντα τὴν μεγάλην τοῦ φιλοσόφου ψυχὴν εἰς τὴν ἀπάρνησιν τῶν πατριῶν καὶ τὴν πρότασιν νέας πολιτικῆς κοινωνίας, ἀνάγκη δι' ἐλαχίστων νὰ ὑπομνήσωμεν τὴν κατάστασιν τῆς τότε κοινωνίας.

Ἦτο ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, ἐποχὴ παρακμῆς τοῦ Βυζαντίου. Καθ' ὃν χρόνον ἡ ἄλλη Εὐρώπη ἤρχισε πραγματοῦσα νέον ἱστορικὸν βίον, ἡ Ἑλληνικὴ χερσόνησος, κατόπιν μακροτάτων καὶ σκληροτάτων ἀγώνων πρὸς βαρβάρους λαοὺς ἀπὸ Βορρᾶ, ἀπὸ Ἀνατολῆς καὶ ἀπὸ Νότου ἐξαντληθεῖσα, ἤρχισε καταρρέουσα.

Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, ὁ λαμπρῦνας τὸ Βυζάντιον περὶ τὴν χιλιε-

τιάν, ὁ ἐξελληνίσας τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν Κράτος καὶ ἔξανθρωπίσας ἀπολιτίστους καὶ βαρβάρους λαούς, ἠδυνάτει πλέον νὰ ἐμφυσησῆ ζωὴν εἰς τὴν λιποψυχοῦσαν Ἑλληνικὴν Κοινωνίαν.

Εἰς μάτην ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν λογάδες τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας μύσται, ἐντὸς τοῦ θνήσκοντος κράτους καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, καὶ δὴ εἰς τὴν ἀναγεννωμένην Ἰταλίαν, τὴν οὐσίαν καὶ τὸ μυστικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος ἀπεκάλυπτον, ἐδίδασκον καὶ συνεκίνουν.

Εἰς μάτην ἡ γοητεύουσα Ἑλληνικὴ Ἰδέα καὶ ἡ πίστις εἰς τὴν αἰωνιότητα τῆς Φυλῆς ἐβανκάλιζε τὰ ἔξοχα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πνεύματα τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἀφύπνις τοῦ Γένους ἦτο ἀδύνατος καὶ λόγῳ τῆς κοινωνικῆς ἀποσυνθέσεως, τῆς ἀπιστίας καὶ τοῦ φανατισμοῦ καὶ τῆς ἀμαθείας τοῦ πολυαριθμοτάτου κλήρου, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς σατανικῆς πολιτικῆς τοῦ κατακτητοῦ τότε τῆς Ἀδριανουπόλεως, τῆς νέας ταύτης πρωτεύουσας τῶν Τούρκων, τοῦ Μουράτ, ὅστις, προστατεύων, δῆθεν, τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, συνήθροισε περὶ ἑαυτὸν σοφοὺς ἄνδρας τοῦ Βυζαντίου εὐρίσκοντας ἄσυλον ἐν τῇ Αὐλῇ του, ἵνα μὴ οὗτοι ἀναζωπυρώσωσι τὸ Ἐθνικὸν φρόνημα τοῦ Γένους.

Οὕτω καὶ ὁ πολὺς Ἰουδαῖος πολύθεος σοφὸς Ἐλισσαῖος εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν κατέφυγε, τοῦτον δ' ἐκεῖ ἐπ' ὀλίγον ἠκολούθησεν, ὠθούμενος ὑπὸ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἐκτιμῆσεως πρὸς τὸν διδάσκαλόν του, καὶ ὁ μαθητῆς αὐτοῦ Πλήθων, ἐφ' ὃν, ὡς θὰ ἴδωμεν, τὰ μάλιστα ὁ Ἰουδαῖος οὗτος σοφὸς ἐπέδρασε.

Μετὰ τὸν τραγικὸν θάνατον τοῦ διδασκάλου του, καέντος εἰς τὴν πυρὰν διὰ τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ πεποιθήσεις, ὁ Πλήθων δὲν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν θνήσκουσαν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ μετέβη εἰς τὴν ἤσυχον καὶ ἀνθοῦσαν τότε πρωτεύουσαν τῆς Πελοποννήσου, τὸν Μυστράν, πλησίον τοῦ δεσπότου αὐτῆς Θεοδώρου Παλαιολόγου, ὑφ' οὗ καὶ διωρίσθη ἀνώτατος δικαστικὸς λειτουργός, ἦτοι *προστάτης τῶν Νόμων*, συγγράφων ταυτοχρόνως καὶ μυσταγωγῶν.

Ἐνεκα τῆς μεγάλης πρὸς αὐτὸν ἐκτιμῆσεως τῶν μαθητῶν του, ἡ φήμη του ὑπερέβη τὰ ὅρια τῆς Πελοποννήσου καὶ ἡ ἐν Βυζαντίῳ ἀρχή, ἀνταμείβουσα αὐτόν, κατέλεξε μεταξὺ τῶν τότε ἕξ (6) λογιωτάτων τοῦ Γένους ἀνδρῶν καὶ τὸν ἐκάλεσεν, ἵνα συνοδεύσῃ τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Παλαιολόγον μεταβαίνοντα διὰ τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἐν Σπάρτῃ εὐρισκόμενος ὁ Πλήθων ἐπεχείρησε τὴν ἀνατροπὴν τῆς Κοινωνικῆς τότε τάξεως καὶ τὴν εἰσαγωγὴν νέας σωτηρίου διὰ τὸ ἀπειλούμενον Κράτος ριζικῆς μεταρρυθμίσεως.

Παρατηρῶν δηλ. ὁ μεγαλόπνους καὶ μεγαλοφυέστατος οὗτος ἀνὴρ παρὰ μὲν τοῖς μορφωμένοις τὴν ἀπιστίαν ἐπικρατοῦσαν μᾶλλον ἢ τὴν πρὸς Θεὸν

πίστιν, παρὰ τῷ λαῷ δὲ τὴν δεισιδαιμονίαν θριαμβεύουσιν καὶ τὴν ἀμάθειαν καὶ τὸν φανατισμὸν εἰς τὸν πολυαριθμότατον κληρὸν καὶ τῶν μοναχῶν τὰ τάγματα, τῶν ἀναισχύντων τούτων κηφήνων, ὡς τούτους ὠνόμαζεν, ἐφιλοδόξησε νὰ ἰδρῦσῃ νέαν τάξιν πραγμάτων καὶ νέαν Κοινωνίαν. Πρὸς τοῦτο συνέταξε τὸ μὲν νόμους, ὧν σκοπὸς ἦτο ἡ ἐκ βάρθρων ἀνατροπὴ τοῦ ὄλου θρησκευτικοῦ, ἠθικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου τῶν συγχρόνων του, τὸ δὲ δύο ὑπομνήματα περὶ διοικήσεως καὶ ὀργανώσεως τῆς Πελοποννήσου πρὸς τὸν δεσπότην Θεόδωρον Παλαιολόγον ὑποδεικνύων πῶς ἡ ἀρετὴ θὰ ἐπικρατήσῃ διὰ τῆς νέας αὐτοῦ κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς τάξεως.

Ὡς ἐκ τῆς μελέτης τῶν νόμων καὶ τῶν ὑπομνημάτων τούτων δύναται τις νὰ συναγάγῃ, ὁ Πλήθων, θεωρῶν αἰτίαν τῆς χρεωκοπίας τῆς τότε τοῦ Βυζαντίου Κοινωνίας τὴν ἀφθονίαν τῶν ταγμάτων τῶν ἀργοσχόλων μοναχῶν, ἐν ἀπογνώσει εὐρισκόμενος, ἐστράφη κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, Ἰουλιανὸς νεότερος ἀναδειχθεὶς καὶ ὑμνητὴς καὶ λάτρης γενόμενος τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς αἴγλης. Ἐνόμισεν ὅτι, ἂν ἀνίστα τοὺς θανόντας Θεοῦς, θὰ ἤξιοποιεῖ τὸν φθίνοντα ὀργανισμὸν τῆς Βυζαντινῆς πολιτείας καὶ Κοινωνίας καὶ διὰ τῶν νόμων του θὰ ἠδύνατο νὰ δημιουργήσῃ νέαν πολιτείαν καὶ νέαν Κοινωνίαν, Κοινωνίαν ἐνάρετον καὶ εὐδαίμονα.

Τίς ἡ Κοινωνία αὕτη κατὰ τὸν Πλήθωνα ; Τὴν πολιτείαν τοῦ Πλάτωνος, οὐχὶ δὲ τὰ Πολιτικά τοῦ Ἀριστοτέλους ἔχων ὑπ' ὄψιν καὶ ἐκτιμῶν, ἐμπνεόμενος δὲ καὶ ὑπὸ τῆς Λυκουργείου νομοθεσίας τῆς Σπάρτης εἰς ἣν ἔζη, δεοντολογικῶς, ὡς καὶ ἐκεῖνος, εἰσάγει σύστημα κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς μεταρρυθμίσεως, οὗτινος τὰ κύρια σημεῖα εἶναι :

1) Διὰ τῆς εἰσαγωγῆς νόμων ἀγαθῶν, κατὰ θεῖον δίκαιον τιθεμένων, ἔργω ἡ ἀρετὴ δύναται νὰ ἀσκῆται καὶ ἐνάρετοι οἱ διοικούμενοι δύνανται νὰ ἀποβαίνωσι. Τοιοῦτοι νόμοι, κατὰ τὸν Πλήθωνα, εἶναι οἱ ὀρίζοντες ὅπως καὶ τὰ μέρη καὶ τὸ σύνολον τῆς Πολιτείας πράττωσι τὰ ἴδια ἑαυτῶν ἔργα, ὡς καὶ οἱ κωλύοντες ἀπὸ τῶν ἀναρμόστων πράξεων καὶ ἀνοικείων ἐπιτηδευμάτων καὶ οἱ ἀπαγορεύοντες τὴν μεταλλαγὴν τοῦ ἐπαγγέλματος.

2) Ἐκ τῶν εἰδῶν τῆς *Πολιτείας* (τῆς Μοναρχίας, τῆς Ὀλιγαρχίας καὶ τῆς Δημοκρατίας), ὡς κρατίστην ὁ Πλήθων θεωρεῖ τὴν Μοναρχίαν, τὴν ἔχουσαν, πλὴν τῶν ἀγαθῶν νόμων, μέτριον ἀνδρῶν πλῆθος ἀριστα πεπαιδευμένων. Δικαιολογῶν δὲ τὴν τοιαύτην αὐτοῦ προτίμησιν, λέγει ὅτι ὁ πολὺς καὶ χυδὴν ὄχλος καθ' ὑπερβολὴν ἀπαιδευτος ὢν, σχεδὸν ἀλογίστως τὴν ψῆφον αὐτοῦ φέρει, οἱ δὲ τῆς ὀλιγαρχίας ὀπαδοί, ἐλάχιστοι τὸν ἀριθμὸν ὄντες καὶ κύριον σκοπὸν τὸν πλουτισμὸν ἑαυτῶν ἔχοντες, συχνότατα κακοὶ σύμβουλοι παρουσιάζονται. Ἀκολουθῶν δὲ τῷ Πλάτωνι ἐπίσης τοὺς πολίτας διακρίνει εἰς τρεῖς τάξεις : Α') τὸ *αὐτουργικόν*, ἧτοι τοὺς γεωργοὺς καὶ πάντας τοὺς ἐκ τῆς γῆς τὰ πρὸς τὸ ζῆν ποριζομένους, Β') τὸ *διακομικόν*, εἰς ὃ κατατάσσεται α') τοὺς δημιουργοὺς τοὺς πλάττοντας καὶ παρασκευάζοντας ὄσα τῶν

σκευῶν πρὸς ζωὴν ἀναγκαῖα β') τοὺς ἐμπόρους τοὺς εἰσάγοντας ἐλευθέρως τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἐξάγοντας ἐκ τῆς χώρας τὰ περιττεύοντα καὶ τὴν ἰσορροπίαν αὐτοῖς ἐπιφέροντα γ') τοὺς καπήλους τοὺς παρὰ τῶν αὐτουργῶν (γεωργῶν) ἢ ἐμπόρων ἀγοράζοντας καὶ πωλοῦντας καὶ τοὺς ἔχοντας τούτων ἀνάγκην ἐν καιρῷ, εἰς οὓς συγκαταλέγει καὶ τοὺς τὴν ἀλήκην τοῦ σώματος μισθοῦντας καὶ ζῶντας διὰ τοὺς ἄλλους καὶ Γ') τοὺς ἄρχοντας, τὸ ἀρχικὸν φῦλον, οἵτινες εἶναι οἱ σωτῆρες καὶ φύλακες τῆς ὅλης πόλεως. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων θεσπίζει ἵνα διορίζωνται οἱ δικασταί, ὅπως δικάζωσι τὰς ἐσωτερικὰς διαφορὰς, καὶ οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ἄρχοντες, οἱ ταχθέντες πρὸς τὴν τῶν ὄλων φυλακίην.

Σημειώτεον ὅτι τῷ Σωκράτει, ἢ μᾶλλον τῷ Πλάτῳ στοιχῶν ὁ Πλήθων, ἐν τῇ πολιτεία του ταύτη, θέλει πᾶν ἄτομον χρησιμοποιοῦμενον ἐκεῖ ἔνθα ἢ φύσις τοῦτο προώρισε, πάντα δὲ ἄνδρα πρᾶττοντα τὰ ἑαυτοῦ, ὥστε ἢ ὅλη πόλις νὰ μὴ εἶναι πολυμερής, ἀλλὰ μία, ἐνιαία.

Ἐπεὶ πάντας δὲ τοὺς ἄρχοντας ὁ Πλήθων τίθησι τὸν βασιλέα ἢ ἡγεμόνα, προϊστάμενον πρὸς φυλακίην καὶ σωτηρίαν πάντων.

Ἀποβλέπων δὲ εἰς τὴν ἄκρως ἐπείγουσαν ἀνάγκην τῆς δημιουργίας ἰσχυρῶς ὤπλισμένης στρατιᾶς, οὐχὶ ἐκ ξένων καὶ μισθοφόρων, διότι ἀπὸ τούτων σωτηρία τῆς πολιτείας οὐδέποτε ἔρχεται, συνιστᾷ ἐντονώτατα πρὸς τὸν τότε βασιλέα Ἐμμανουὴλ τὴν δημιουργίαν στρατοῦ, οὗτινος ὑποδεικνύει πλήρη τὴν ὀργάνωσιν.

Τοὺς πολίτας διακρίνει εἰς δύο εἴδη: τοὺς στρατευομένους καὶ τοὺς προσφέροντας, καταργῶν δὲ τὴν χρῆσιν τοῦ νομίματος, εἰσηγεῖται τὴν εἰς εἶδος ἀνταλλαγὴν ὡς εὐκολωτέραν διὰ τοὺς εἰσφέροντας καὶ εἰσπράττοντας. Τὴν τοιαύτην δ' εἰσφορὰν ὁ Πλήθων διανέμει οὕτω: Τὸ $\frac{1}{3}$ τῶν καρπῶν τῆς γῆς λαμβάνει ὁ ἐργάτης, τὸ $\frac{1}{3}$ ὁ εἰσπράττων τοὺς φόρους καὶ ἔργα ἐπιτελῶν καὶ τὸ ὑπόλοιπον $\frac{1}{3}$ κατανέμεται μεταξὺ τῶν τὴν φρούρησιν καὶ ἀσφάλειαν τῆς πόλεως ἀναλαμβάνων.

Τοὺς φόρους διακρίνει ὁ Πλήθων εἰς τρεῖς κατηγορίας: α) τὴν ἀγγραρείαν, τὴν ἐπὶ σώματι δηλαδὴ δουλείαν, β) τὸν τακτὸν φόρον ἐπιβαλλόμενον κατ' ἀνάγκην, καὶ γ) ὥρισμένην μοῖραν τῶν προϊόντων, διδομένων κατὰ τὴν συγκομιδὴν.

Τῆς Σπαρτιατικῆς δ' ἀγωγῆς λάτρης ὁ Πλήθων ὦν καὶ τῆς Νομοθεσίας τοῦ Λυκούργου, τὴν λιτότητα καὶ ὀλιγάρκειαν ὡς ἀρετὴν διακηρύσσει, ὀρίζων ἐλλώττας ἐργαζομένους, φόρους φέροντας καὶ ἐν τῷ στρατῷ τοὺς στρατιώτας, εἰς οὓς ἐτάσσοντο βοηθοῦντας. Τοὺς ἱερεῖς δὲ καὶ φιλοσόφους ἀπὸ παντὸς φόρου ἀπαλλάσσει, κατακεραυνώνει δὲ τοὺς χριστιανοὺς μοναχοὺς ὡς μεστοὺς πάσης δεισιδαιμονίας καὶ ἀσεβείας κηφήνας.

Ὁ οἰκονομικὸς βίος. Καὶ ἐν τῷ οἰκονομικῷ βίῳ ἄριστα καὶ διδακτικώτατα διὰ τὴν λύσιν καὶ σημερινῶν ἀκόμη οἰκονομικῶν προβλημάτων ὁ Πλήθων

θων νομοθετεῖ, τὴν λιτότητα εἰς τὰ ἔξοδα καὶ τὴν ἀφοσίωσιν ἐκάστης τάξεως εἰς τὰ ἑαυτῆς ἔργα διακηρύσσων, ἄλογον δὲ τὴν χρῆσιν ξενικῶν προϊόντων, καὶ τοῦτο πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας. Ἀπαγορεύει ὡσαύτως ἐπὶ αὐστηρῶ ποινῇ, τὴν ἐξαγωγήν εἰς τὸ ἔξωτερικὸν χρησίμων προϊόντων διὰ τὴν ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν, εἰσαγωγήν δὲ μόνον ἐπιτρέπει ὄπλων καὶ σιδήρου, διὰ τὴν μὴ παραγωγήν ἐν τῇ χώρᾳ τούτων.

Οἰκογένεια. Πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου, ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν του διὰ τὴν μεγάλην τάσιν πρὸς τὸν μοναστικὸν βίον ἢ τὴν ἀγαμίαν καὶ τὴν ἐκ ταύτης οὐχὶ σπανίαν παρὰ φύσιν γαμικὴν σχέσιν, ὁ Πλήθων ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς πολυγαμίας καὶ καθώρισεν ἐν τοῖς νόμοις αὐτοῦ ποινὰς ἀναχρονιστικὰς καὶ αὐστηροτάτας, ἧτοι καῦσιν τῶν ἁμαρτανόντων ζωντανῶν εἰς ἴδια νεκροταφεῖα *πολυάνδρια* καλούμενα, καθορίσας ἰδιαιτέρας βαθμίδας ποινῶν ἀναλόγως τῶν ἁμαρτημάτων. Βαρυτάτας ὄντως καὶ *ἀνοικτίρμονας* ποινὰς, τῶ ὄντι βαρβάρους σήμερον θεωρουμένας καὶ ἀπανθρώπους, ἐπεκύρωσεν ὁ αὐστηρὸς οὗτος νομοθέτης.

Οἰκονομικὸν σύστημα. Ὡς δὲ διὰ τὴν διάθεσιν τῶν προϊόντων πρωτότυπους ἰδέας ὁ Πλήθων εἶχεν, οὕτω καὶ ἴδιον καὶ πρωτότυπον διὰ τοὺς συγχρόνους του οἰκονομικὸν σύστημα γενικώτερον *ἐνομοθέτησε*, τῆς *κοινοκτημοσύνης* καὶ τοῦ *σοσιαλισμοῦ* κήρυξ ἀναδειχθεὶς. Τὴν γῆν τ.ἔ. κοινὴν εἰς πάντα βουλόμενον νὰ ἐργασθῇ ἐλευθέραν παρεῖχε, χωρὶς αὐτὴ νὰ εἶναι ἰδιοκτησία του. Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ διὰ τὴν κατοικίαν καθώριζε, παρέχων ἐλευθερίαν εἰς πάντα νὰ κτίσῃ οἶκον ὅπου ἤθελε, ἀρκεῖ νὰ συνετήρῃ τούτον ὡς καὶ νὰ ἐκαλλιέργει τὴν γῆν.

Τοιοτοτρόπως ἡ γῆ *ἐντατικῶς* θὰ ἐκαλλιουργεῖτο, τὰ δὲ ἄτομα θὰ ἰσοπεδοῦντο οἰκονομικῶς καὶ ἕκαστος ἀναλόγως τῆς ἐργασίας του θὰ ἠτύχει.

Αὗται ἐν ὀλίγοις τοῦ τελευταίου τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων καὶ ἐκλεκτοῦ μυσταγωγοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, νέου Σωκράτους καὶ νέου Πλάτωνος ἐπικληθέντος, αἱ περὶ κοινωνίας θεωρίαι, θεωρίαι καὶ ταυτοχρόνως προφητεῖαι τῆς μετὰ ἑκατὸν ἔτη μεταρρυθμίσεως, πᾶσαι ἀποβλέπουσαι εἰς δύο τινά : τὸ μὲν εἰς τὴν ἀνακαίνισιν τῆς τότε Κοινωνίας διὰ παροχῆς διαγράμματος πολιτικῆς Κοινωνίας, ἐν ἣ ἡ ἀρετὴ θὰ ἐπεκράτει ἐπὶ τῇ βάσει νέας κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς τάξεως, τὸ δὲ καὶ κυριώτερον, εἰς τὴν παρασκευὴν καὶ ὀργάνωσιν τοῦ κινδυνεύοντος Ἔθνους πρὸς ἀντίστασιν κατὰ τῶν μεγάλων αὐτοῦ ἐχθρῶν καὶ τὴν διὰ τῆς σωτηρίας τῆς Πελοποννήσου σωτηρίαν τῆς κινδυνευούσης τότε ἐξ αὐτῶν βασιλίδος τῶν πόλεων.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ